

Wersja zanonimizowana

Tłumaczenie

C-716/22-1

Sprawa C-716/22

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data złożenia:

23 listopada 2022 r.

Sąd odsyłający:

Tribunal judiciaire d’Auch

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

15 listopada 2022 r.

Strona skarżąca:

EP

Strona przeciwna:

Préfet du Gers

Institut national de la statistique et des études économiques (INSEE)

TRIBUNAL JUDICIAIRE

[...]

32000 AUCH

[...]

[...]

[...]

WYROK

ogłoszony [...] w dniu 15 listopada 2022 r.

[...]

POMIĘDZY:

STRONA SKARŻĄCA:

EP

[...]

[...] 32430 Thoux
[...]

I

[...] **STRONAMI PRZECIWNymi:**

Préfet du Gers (prefektem departamentu Gers,
Francja)

[...]
32000 Auch,
nieobecny

Institut national de la statistique et des études
économiques (Krajowym Instytutem
Statystyki i Badań Gospodarczych, Francja)

[...]
92120 Montrouge,
nieobecny

[...] **Przy udziale:**
Commune de Thoux (32) (gminy THOUX)
[...]
32430 Thoux,
nieobecna

OMÓWIENIE SPORU

EP pozostaje w związku małżeńskim z obywatelem francuskim, lecz nie nabyła obywatelstwa francuskiego przez małżeństwo, gdyż jako dawny urzędnik Foreign Office ślubowała lojalność wobec królowej Anglii. Od wielu lat mieszka we Francji, gdzie prowadzi działalność rolniczą [...].

W następstwie referendum przeprowadzonego w Zjednoczonym Królestwie w dniu 23 czerwca 2016 r. Rada Unii Europejskiej zatwierdziła w dniu 30 stycznia 2020 r. umowę o wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej, która została zawarta pomiędzy Unią Europejską a Zjednoczonym Królestwem w dniu 31 stycznia 2020 r.

Artykuł 131 umowy o wystąpieniu przewiduje ponadto, że w okresie przejściowym instytucjom Unii, a w szczególności Sądowi Unii Europejskiej i Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej, przysługują kompetencje powierzone im w prawie Unii.

Zgodnie art. 50 ust. 3 [Traktatu o Unii Europejskiej] w dniu 1 lutego 2020 r. wszystkie traktaty Unii i Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej przestały mieć zastosowanie do Zjednoczonego Królestwa.

EP została wykreślona z rejestrów wyborców ze skutkiem od dnia 1 lutego 2020 r. Nie miała więc możliwości udziału w wyborach lokalnych w dniu 15 marca 2020 r.

W dniu 6 października 2020 r. EP złożyła wniosek o ponowny wpis do rejestru wyborców przeznaczonego dla obywateli Unii niebędących obywatelami francuskimi. W dniu 7 października 2020 r. mer gminy Thoux odmówił jej wpisu.

EP odwołała się zatem do gminnej komisji wyborczej na podstawie art. L 18 code electoral (kodeksu wyborczego).

Pismem z dnia 3 listopada 2020 r. została ona poinformowana, że komisja wyborcza ma się zebrać dopiero w marcu 2021 r., czyli na około dwadzieścia dni przed wyborami departamentalnymi.

Uznawszy tę odpowiedź za dorozumiane potwierdzenie przez mera odmowy ponownego wpisu do rejestrów wyborców, EP skierowała na podstawie art. L 20 kodeksu wyborczego do tutejszego sądu skargę, która wpłynęła w dniu 9 listopada 2020 r., w celu zakwestionowania decyzji mera Thoux.

Orzeczeniem z dnia 17 listopada 2020 r. tutejszy sąd:

- **zarządził** zawieszenie postępowania w przedmiocie całości żądań wniesionych przez EP,
- **zarządził** przekazanie całości akt sprawy [...] do sekretariatu Trybunału Sprawiedliwości [Unii Europejskiej] [...].

Wyrokiem z dnia 9 czerwca 2022 r. [Préfet du Gers i Institut national de la statistique et des études économiques (C-673/20, EU:C:2022:449)], do którego należy odesłać w celu bliższego zapoznania się z jego uzasadnieniem, Trybunał Sprawiedliwości uznał, że wszyscy Brytyjczycy utracili obywatelstwo europejskie, a tym samym prawo głosowania w wyborach lokalnych.

Sprawa powróciła do tribunal judiciaire d'Auch (sądu powszechnego pierwszej instancji w Auch, Francja) w dniu 20 września 2022 r.

Pod nieobecność stron przeciwnych, które zostały należycie wezwane, EP wniosła o ponowne zawieszenie postępowania i zwrócenie się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie ważności umowy o wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej w zakresie wyborów europejskich, a co do istoty sprawy wniosła o:

- **uchylenie** decyzji oddalających wniesiony przez EP wniosek o ponowne dopisanie do rejestru wyborców w Thoux (Gers);

[...] [wniosek dotyczący kosztów postępowania]

[EP] argumentuje, że o ile utrata obywatelstwa europejskiego i utrata prawa głosowania w wyborach lokalnych przez Brekspatów [obywateli Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej mających miejsce zamieszkania w państwie członkowskim Unii Europejskiej]¹ zostały potwierdzone na poziomie prawa [Unii] wyrokiem z dnia 9 czerwca 2022 r. [w sprawie] C-673/20, to jednak tribunal judiciaire d'Auch (sąd powszechny pierwszej instancji w Auch, Francja) w pierwszej kolejności powinien przyznać, że Trybunał Sprawiedliwości Unii nie wypowiedział się w kwestii prawa głosowania Brekspatów w wyborach europejskich.

Trybunał Sprawiedliwości celowo nie wypowiedział się w tej kwestii, która zasługuje na odrębne rozpoznanie z uwagi na precedens gibraltarski, który dotyczył prawa głosowania w wyborach europejskich przyznanego przez TSUE i ETPC osobom niebędącym obywatelami europejskimi.

Prezes Trybunału Sprawiedliwości wyraźnie zachęcił EP do ponownego zwrócenia się do Trybunału z konkretnym pytaniem dotyczącym wyborów europejskich, dlatego też EP zadaje uzupełniające pytanie w trybie prejudycjalnym.

EP zwraca również uwagę tutejszego sądu, że choć utrata obywatelstwa europejskiego i prawa do głosowania w wyborach lokalnych przez wszystkich Brekspatów bez wyjątku została stwierdzona na poziomie prawa [Unii] przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, z pominięciem, nawiasem mówiąc, ślubowania złożonego przez EP Królowej Anglii, to stanowisko to pozostaje wątpliwe na gruncie Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i w rezultacie usunięcie EP z rejestru wyborców jest niezgodne z tą konwencją.

W celu uzyskania dalszych informacji na temat pytań prejudycjalnych skierowanych do Trybunału Sprawiedliwości i niniejszego sporu należy zapoznać się z wyrokiem tego Trybunału z dnia 9 czerwca 2022 r.

[...] [wzmianka proceduralna]

UZASADNIENIE POSTANOWIENIA

Wykreślając EP z rejestrów wyborców, administracja francuska pozbawiła ją *de facto* prawa głosowania nie tylko w wyborach lokalnych, ale także w wyborach europejskich.

Paradoksalnie, EP utraciła prawo głosowania w wyborach lokalnych właśnie dlatego, że została pozbawiona obywatelstwa europejskiego.

¹ Wyjaśnienie dodane przez tłumacza.

O ile Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z dnia 9 czerwca 2022 r. ograniczył swoje odpowiedzi, zresztą negatywne, do prawa EP do głosowania w wyborach lokalnych, to nie wypowiedział się w kwestii prawa obywateli brytyjskich do głosowania w wyborach europejskich.

Spór w całości jest zatem nadal zawisły przed tribunal judiciaire d'Auch (sądem powszechnym pierwszej instancji w Auch, Francja), nawet jeśli w sposób oczywisty utrata obywatelstwa europejskiego i utrata prawa głosowania w wyborach lokalnych przez Brekspatów zostały stwierdzone na poziomie prawa [Unii] wyrokiem z dnia 9 czerwca 2022 r. [w sprawie] C-673/20.

Jednakże w sprawie Matthews przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, [skarga nr] 24833/94, wyrok z dnia 18 lutego 1999 r., Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł w odniesieniu do mieszkańców Gibraltaru niebędących obywatelami europejskimi, że „Parlament Europejski jest wystarczająco zaangażowany w konkretny proces legislacyjny prowadzący do przyjęcia określonych rodzajów aktów wspólnotowych, jak również w ogólną demokratyczną kontrolę działalności Wspólnoty, aby można go było uznać za część »władzy ustawodawczej« Gibraltaru dla celów art. 3 protokołu nr 1”.

W dniu 12 września 2006 r. Trybunał Sprawiedliwości Unii [Europejskiej] w wyroku Hiszpania/Zjednoczone Królestwo (C-145/04 [EU:C:2006:543]) stwierdził ze swojej strony, że „umawiające się państwa dysponują szerokim zakresem uznania przy ustanawianiu wymogów związanych z prawem głosowania. Wymogi te nie mogą jednak ograniczać rozważanych praw, prowadząc do naruszenia ich istoty, a nawet do pozbawienia ich skuteczności. Ich celem musi być realizacja zgodnego z prawem celu, a użyte środki nie mogą okazać się nieproporcjonalne [...]”.

Zatem, podsumowując, stałe, długotrwałe i nieprzerwane zamieszkiwanie na terytorium Unii Europejskiej pozwalałoby uznać, że osoba mająca takie miejsce zamieszkania podlega władzy ustawodawczej, w tym przypadku europejskiej. Państwo może regulować prawo głosowania środkami proporcjonalnymi do zamierzonego celu, ale bez naruszania tego prawa w stopniu powodującym jego bezskuteczność.

Jak się wydaje, do podobnego wniosku doszedł TSUE, nie wykluczając prawa głosowania osoby niebędącej obywatelem europejskim na Gibraltarze, co można by też zastosować, zgodnie z kryteriami, które powinien określić Trybunał Sprawiedliwości Unii [Europejskiej], w odniesieniu do byłych obywateli Unii pochodzenia brytyjskiego, którzy w szczególności ze względu na swoje miejsce zamieszkania zachowują nadal ściśle związki z państwami członkowskimi: „Na obecnym etapie rozwoju prawa wspólnotowego określenie osób, którym przysługuje prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego, należy do kompetencji każdego państwa członkowskiego, pod warunkiem że nie narusza ono prawa wspólnotowego. Artykuły 189 WE, 190 WE, 17 WE i 19 WE nie stoją na przeszkodzie przyznaniu przez państwa

członkowskie takiego prawa głosowania i kandydowania określonym osobom, posiadającym ściśle więzi z tymi państwami, ale niebędącymi ich obywatelami lub obywatelami Unii mającymi miejsce zamieszkania na ich terytorium.

W istocie ani art. 189 WE i 190 WE, ani akt dotyczący wyborów członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich nie wskazują w sposób wyraźny i szczegółowy osób, którym przysługuje prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Co się tyczy art. 17 WE i 19 WE, które dotyczą obywatelstwa Unii, jedynie ten ostatni w ust. 2 zajmuje się bezpośrednio kwestią prawa głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Artykuł ten ogranicza się do zastosowania zasady niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową przy korzystaniu z tego prawa.

Ponadto, jeśli chodzi o ewentualne istnienie związku między obywatelstwem Unii a prawem głosowania i kandydowania, który powodowałby, że prawo to jest w każdej sytuacji zastrzeżone dla obywateli Unii, art. 189 WE i 190 WE dotyczące Parlamentu Europejskiego nie dostarczają jakiegokolwiek jasnej odpowiedzi w tym względzie, stanowiąc, że Parlament ten złożony jest z przedstawicieli narodów państw członkowskich. W istocie zwrot »narod« nie jest zdefiniowany i może posiadać różne znaczenia w zależności od państwa członkowskiego i języka Unii. Jeśli chodzi o postanowienia traktatu dotyczące obywatelstwa Unii, nie można z nich wywnioskować zasady, zgodnie z którą na wszystkie pozostałe postanowienia traktatu mogą powoływać się jedynie obywatele Unii, co oznaczałoby, że art. 189 WE i 190 WE znajdują zastosowanie jedynie w stosunku do tych obywateli. Choć art. 17 ust. 2 WE stanowi, że obywatele Unii korzystają z praw i podlegają obowiązkom przewidzianym w traktacie, traktat przyznaje prawa, które nie są związane z posiadaniem obywatelstwa Unii czy nawet obywatelstwa państwa członkowskiego. Jeśli chodzi o art. 19 ust. 2 WE, to choć wynika z niego, że obywatelom państw członkowskich przysługuje prawo głosowania i kandydowania w ich własnym kraju oraz że na państwa członkowskie nałożony został obowiązek przyznania tych praw obywatelom Unii mającym miejsce zamieszkania na ich terytorium, nie można z tego wywnioskować, że państwo członkowskie nie mogłoby przyznać prawa głosowania i kandydowania określonym osobom, które mają ściśle związek z tym państwem, nie będąc przy tym obywatelami tego państwa lub innego państwa członkowskiego.

Ponadto, skoro liczba przedstawicieli wybieranych w każdym państwie członkowskim jest określona w art. 190 ust. 2 WE oraz skoro na obecnym etapie rozwoju prawa wspólnotowego wybory do Parlamentu Europejskiego są organizowane w każdym państwie członkowskim w odniesieniu do przedstawicieli wybieranych w tym państwie, rozszerzenie w danym państwie członkowskim prawa głosowania w tych wyborach na osoby inne niż obywatele tego państwa lub obywatele Unii mający miejsce zamieszkania na jego terytorium oddziałuje jedynie na wybór przedstawicieli wybranych w tym państwie

członkowskim, nie wpływając ani na wybór, ani na liczbę przedstawicieli wybranych w pozostałych państwach członkowskich.

Wynika stąd, że Zjednoczone Królestwo nie naruszyło art. 189 WE, 190 WE, 17 WE i 19 WE, przyjmując ustawę, która stanowi w odniesieniu do Gibraltaru, że obywatele Commonwealth mający miejsce zamieszkania na tym terytorium i którzy nie są obywatelami wspólnotowymi, mają prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego”.

W oparciu o te kryteria prawne należy przyjąć następującą ocenę sytuacji EP *in concreto*:

- EP zachowała bliskie związki z Francją, państwem członkowskim Unii, ale w dodatku, z uwagi na pozbawienie jej prawa głosowania w wyborach brytyjskich ze względu na przepis prawa angielskiego zwany „15 year rule” („zasadą 15 lat”) oraz utratę prawa głosowania w wyborach lokalnych na skutek Bexitu zgodnie z wyrokiem TSUE z 9 czerwca 2022 r. [w sprawie] C-673/20, znajduje się ona w sytuacji, w której jest całkowicie pozbawiona prawa głosowania;
- znacznego naruszenia doznała jej godność ludzka, ponieważ, mimo że pozostaje osobą godną szacunku, która nigdy nie była skazana, pozbawia się ją najbardziej podstawowego prawa do wolności wypowiedzi, co wydaje się być całkowicie nieproporcjonalne do głównego celu traktatu dotyczącego wystąpienia Zjednoczonego Królestwa z traktatów regulujących funkcjonowanie Unii Europejskiej;
- oczywistego naruszenia doznało życie prywatne i rodzinne EP, ponieważ jest ona pozbawiona prawa głosowania zarówno w wyborach brytyjskich, jak i francuskich oraz europejskich ze względu na zastosowanie w jej przypadku zasady „15 year rule” oraz ratyfikację Brexitu w dniu 31 stycznia 2020 r.

Podsumowując, w świetle orzecznictwa wyżej wymienionych europejskich organów sądowych, można dopuścić sytuację, w której EP, obywatelka brytyjska mieszkająca od kilkadziesiąt lat we Francji, która w sposób uprawniony korzystała z prawa głosowania w wyborach lokalnych i europejskich, nadal będzie mogła spokojnie korzystać ze swojego prawa głosowania w wyborach europejskich.

Ponadto, jak już wspomniano w poprzednim orzeczeniu tutejszego sądu o zawieszeniu postępowania z dnia 17 listopada 2020 r., z orzecznictwa sądów francuskich, zarówno cywilnych, jak i administracyjnych, wynika, że celem zasady proporcjonalności jest ograniczenie uprawnień organów władzy publicznej w celu zagwarantowania praw i autonomii jednostek oraz uniknięcie naruszeń, które ze względu na swój nadmierny lub zbyt radykalny charakter mogłyby doprowadzić do naruszenia samej istoty praw i wolności.

Dokładnie rzecz ujmując, władza publiczna może ograniczać wolność obywateli tylko w zakresie niezbędnym dla ochrony interesu publicznego i powinna przede wszystkim zapewnić ochronę praw podstawowych. Środek ograniczający prawa i wolności powinien być zarazem właściwy lub odpowiedni, konieczny i proporcjonalny.

Gwarantowana przez orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) zasada proporcjonalności jest obecnie zasadą ogólną prawa Unii wyrażoną w art. 5 ust. 4 Traktatu o Unii Europejskiej. Jej cel jest taki sam: ograniczenie uprawnień władz publicznych, aby uniknąć ingerencji, które przez swój nadmierny lub radykalny charakter mogłyby doprowadzić do naruszenia samej istoty praw i wolności. Zasada ta wiąże instytucje Unii Europejskiej oraz państwa członkowskie, gdy stosują prawo [Unii].

Oprócz orzecznictwa conseil d'État (rady stanu, Francja) wymóg proporcjonalności przenika obecnie również do prawa konstytucyjnego, które przyjęło zasadę proporcjonalności, poczynając od wymogu konieczności kary przewidzianego w art. 8 Deklaracji praw człowieka i obywatela.

W niniejszej sprawie, EP, mająca miejsce zamieszkania we Francji od dnia 29 kwietnia 1984 r., [jak] wynika to z dowodów w zawartych w aktach sprawy, nie może już głosować w jakichkolwiek wyborach w Wielkiej Brytanii ze względu na ustawę brytyjską zwaną „Representation of the People Act 1985”.

W odniesieniu do wspomnianego uregulowania brytyjskiego, ETPC orzekł w dniu 7 maja 2013 r. w sprawie Shindler, że nie doszło do naruszenia art. 3 protokołu nr 1 do konwencji. W omawianej sprawie w czasie wydania rozstrzygnięcia przez ETPC zainteresowany mógł jeszcze głosować w wyborach europejskich i lokalnych w 2013 r.

Sytuacja EP jest inna, ponieważ utraciła ona prawo do głosowania w wyborach europejskich i lokalnych w 2020 r. na podstawie przepisów art. 127 umowy o wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa, który stanowi, że przepisy Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej przewidujące czynne i bierne prawo wyborcze obywateli europejskich w wyborach europejskich i lokalnych nie mają zastosowania do Zjednoczonego Królestwa w dwuletnim okresie przejściowym, mimo że była wpisana do rejestru wyborców w [departamencie] Isère, a następnie od października 2000 r. w Thoux.

EP, osoba dorosła, mająca zdolność do czynności prawnych na gruncie prawa cywilnego i niekarana pozbawieniem praw publicznych, została w konsekwencji całkowicie pozbawiona prawa do głosowania.

Tymczasem, jak wskazał ETPC, prawo do głosowania nie jest przywilejem, lecz stanowi prawo gwarantowane w konwencji ([wyrok] z dnia 23 marca 2006 r. w sprawie Albanese przeciwko Włochom). Ponadto ograniczenie prawa do głosowania powinno służyć słusznemu celowi i nie może dopuszczać

wprowadzenia bezwzględnego ograniczenia ([wyrok] z dnia 20 maja 2010 r. w sprawie Alajos Kiss przeciwko Węgrom).

Tutejszy sąd stwierdza, że stosowanie przepisów tej umowy w przypadku EP, pozbawionej poza tym prawa głosowania w Zjednoczonym Królestwie, narusza w sposób nieproporcjonalny przysługujące jej podstawowe prawo głosowania.

Z powyższych względów konieczne jest skierowanie do TSUE dodatkowego pytania prejudycjalnego [w brzmieniu] przedstawionym poniżej.

[...]

[...] [punkt dotyczący procedury]

Z POWYŻSZYCH WZGLEDÓW

Sąd, orzekając na rozprawie jawnej, w postępowaniu kontradiktoryjnym i w pierwszej instancji,

postanawia zawiesić postępowanie w przedmiocie wszystkich żądań wniesionych przez EP,

[...] [wzmianka proceduralna]

przedstawia Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej następujące pytania:

1. Czy decyzja [Rady UE] 2020/135 w sprawie zawarcia Umowy o wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii Europejskiej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej jest częściowo nieważna w zakresie, w jakim umowa o wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej narusza art. 1, 7, 11, 21, 39 i 41 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 6 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej i zasadę proporcjonalności, o której mowa w art. 52 tej karty, oraz w zakresie, w jakim ta umowa nie zawiera przepisu pozwalającego na zachowanie prawa głosowania w wyborach europejskich obywatelom brytyjskim, którzy skorzystali z prawa do swobodnego przemieszczania się i swobodnego osiedlania się na terytorium innego państwa członkowskiego, niezależnie od tego, czy dopuszczalne jest tam podwójne obywatelstwo, zwłaszcza tym, którzy mieszkają w innym państwie członkowskim od ponad piętnastu lat i podlegają brytyjskiej „15 year rule” („zasadzie 15 lat”), pogarszając tym samym sytuację osób, poprzez całkowite pozbawienie ich prawa głosowania, które nie miały możliwości sprzeciwić się w głosowaniu utracie obywatelstwa europejskiego, a także tym, którzy ślubowali lojalność Koronie brytyjskiej?

2. Czy decyzja 2020/135, umowa o wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej, art. 1 Aktu dotyczącego wyborów członków Parlamentu Europejskiego załączonego do decyzji Rady 76/787/EWWiS, EWG, Euratom z dnia 20 września 1976 r., wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 12 września 2006 r., Hiszpania/Zjednoczone Królestwo (sprawa C-145/04), artykuły 1, 7, 11, 21, 39 i 41 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 6 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 9 czerwca 2022 r., Préfet du Gers (sprawa C-673/20) należy interpretować w ten sposób, że pozbawiają byłych obywateli Unii, którzy skorzystali z prawa do swobodnego przemieszczania się i swobodnego osiedlania się na terytorium Unii Europejskiej, prawa głosowania i kandydowania w wyborach europejskich w jednym z państw członkowskich, a zwłaszcza byłych obywateli Unii Europejskiej, którzy utracili prawo głosowania, ponieważ od ponad 15 lat prowadzili życie prywatne i rodzinne na terytorium Unii, i którzy nie mieli możliwości sprzeciwić się w głosowaniu wystąpieniu ich państwa członkowskiego z Unii Europejskiej, które to wystąpienie doprowadziło do utraty przez nich obywatelstwa europejskiego?

[...]

[...] [wzmianki proceduralne]